

kalvinizmu. Von Rad ve SZ nachází typicky luterské důrazy jako ospravedlnění vírou. Nadpisky Childsovy *Teologie Starého a Nového zákona* prozrazují strukturu identickou se standardními reformovanými dogmatikami.

Akademický obor biblických studií se podle Bartona hemží věřícími Židy a křesťany. Málokdo vně těchto kruhů má dostatečnou motivaci nebo naději na uplatnění. Nezdá se tedy, že by biblická kritika podkopávala osobní přesvědčení. Řešením se zdá být „druhá naivita“ v přístupu k biblickým textům.

Povaha biblické kritiky je pádnou odpovědí všem, kdo mají za to, že s příchodem kanonického přístupu, literárních a na čtenáře orientovaných přístupů je již biblické kritice odzvoněno. Barton efektivně zpochybňuje evolučně-lineární chápání různých přístupů ke studiu Bible.

Pavel Hejzlar

TEOLOGICKÁ INTERPRETACE SLOVENSKÉHO NÁRODNÍHO OBROZENÉCKÉHO HNUTÍ

Michal Valčo – Andrej Braxatoris-Sládkovič, *Slovenské národné zhromaždenie v Turčianskom Sv. Martine 1861: Teologické aspekty memorandových udalostí a ich odkaz pre dnešok*, Žilina: Žilinská univerzita, 2011, 685 + 8 stran.

Recenzovaná publikácia vznikla ako jeden z výstupov projektu, ktorý viedol Michal Valčo, riaditeľ Biblickej školy v Martine a slovenský evanjelický (luteránsky) teológ, so skupinou svojich spolupracovníkov. Dielo sa skladá z dvoch hlavných častí. Prvá časť tvorí historicko-teologická štú-

dia, ktorej autorom je Michal Valčo (s. 21–99). Druhá a podstatne rozsiahlejšiu časť predstavuje skenová verzia rukopisného originálu dokumentov ku Slovenskému národnému zhromaždeniu (SNZ), ako ich zaznamenal Andrej Braxatoris-Sládkovič na požiadanie historickej Maticy slovenskej, a ich paralelný (diplomatický) prepis. Práve táto štruktúra publikácie historických dokumentov predstavuje jeden z prínosov predkladanej knihy. Doteraz jediná edícia Sládkovičovych spisov k SNZ od zostavovateľa Františka Hrušovského (vydala Matica slovenská v Martine v roku 1941) totiž obsahuje len ukážky zo Sládkovičovho rukopisu, no už nie faksimile celých dokumentov. Týmto a podobným otázkam týkajúcim sa problematiky dokumentácie a edičnej práce sa venuje poučený úvod z pera historika a bibliografa Miloša Kovačku (s. 9–20).

Druhý podstatný prínos recenzovanej publikácie prináša spomínaná štúdia od Michala Valča. Tento prínos spočíva v špecifickej teologickej perspektíve. Autorovým cieľom je „prispieť ku komplexnejšiemu chápaniu memorandových udalostí, ... [a upozorniť] na dynamickú súhrnu politických, kultúrnych a náboženských aspektov diania“ (s. 22). Valčo je totiž presvedčený, že existuje zrejmä „previazanosť medzi slovenským kresťanským životom“ v širokom zmysle slova a medzi slovenskými národnými žiadosťami (s. 23). Kladie si otázku, akým spôsobom kresťanstvo prostredníctvom svojich ordinovaných i laických nositeľov prispelo k „zrodu platforiem slovenského národného a verejného života“ (s. 22), pričom zastáva názor, že táto otázka je zaujímavá nielen pre teológov, ale aj pre bádateľov z oblasti iných humanitných a spoločenských

disciplín. Autor jasne definuje svoju metódu ako historicko-teologickú analýzu dobových prameňov k SNZ.

Štúdia je logicky delená na tematické kapitoly. Je však potrebné povedať, že celkovej prehľadnosti by bolo prospelo, ak by autor bol použil ešte podrobnejšie členenie na podkapitoly (konkrétne v časti venovanej Sládkovičovi), resp. ak by boli podkapitoly číselne označené ako také (časť venovaná Hurbanovi).

Po tom, čo Valčo v úvode predstaví svoju tézu, otázky, metódu a ciele, veľmi názorne identifikuje širší kresťanský kontext slovenského národno-obrodeneckého hnutia, pričom ako jeden z jeho hlavných motívov navrhne vnímať etnicky a politicky podfarbenú konfesionalizáciu (s. 33n). Hlavnú časť Valčovej práce tvoria dve prípadové štúdie, na ktorých autor dokladá svoju tézu o kľúčovom vplyve kresťanskej viery aktérov obrodeneckého hnutia na ich angažovanosť v politickom a kultúrnom živote. Prvá prípadová štúdia sa zameriava na Jozefa Miloslava Hurbana a konkrétne na jeho dielo *Únia* (J. M. Hurban, *Unia čili spojení Lutheránů v Uhrách, vysvětlená od Miloslav Jozef Hurban*, Budín: J. Gyurián, 1846). Valčo najprv príhodne osvetlí historický kontext spisu a následne sa venuje, presne podľa svojho zámeru, jeho teologickému obsahu. Kľúčovou témou sa stáva Hurbanova polemika s racionalistickou teológiou danej doby. Túto polemiku Valčo presvedčivo ukazuje na Hurbanovom zápase o správne pochopenie Večere Pánovej. Je potrebné oceniť Valčovo kritické zhodnotenie Hurbanovho prístupu ku „kalvínom“ (s. 57n). Na druhú stranu, Valčova interpretácia reformovaného, ako aj rímsko-katolíckeho pochopenia Večere Pánovej, ktoré, podľa

neho, vedie k nedôvere voči stvorenej realite a k úniku pred týmto svetom „do nebeských výšin“ (s. 59n), je nanajvýš pochybna a má ďaleko od ideálu vypovedať o partnerovi dialógu *ad optimam partem*.

Druhá prípadová štúdia je venovaná analýze teologických motívov jedného z dokumentov A. Braxatorisa-Sládkoviča k SNZ, *Náčrtkov v predsieni Slovenského národného shromaždenia*. Veľmi prenikavý je Valčov komentár ku Sládkovičovej interpretácii slovenských dejín (s. 63nn). V tejto súvislosti je zmieňovaný i koncept cyrilo-metodského dedičstva (s. 66). Tento by si však zaslúžil hlbšiu kritickú diskusiu, a nie iba očividne afirmatívne konštatovanie existencie „cyrilo-metodskej kresťanskej tradície“ ako takej. Namiesto by boli otázky ako, Akú obsahovú náplň toto slovné spojenie implikuje?, alebo, Dá sa vôbec hovoriť o niečom takom ako cyrilo-metodská kresťanská tradícia?

Valčo identifikuje i ďalší teologický podnetný motív v Sládkovičovom diele, a tým je presvedčenie o Božom vyvolení slovenského ľudu (s. 69n). Je však veľká škoda, že opäť zostáva pri konštatovaní a ďalej nevedie hlbšiu kritickú diskusiu napr. so Sládkovičovou myšlienkou prirodzenej nábožnosti a kresťanskosti Slovákov. Ak sa totiž usilujeme vypátrať odkaz oných teologických aspektov pre dnešok, je potrebné, aby sme ich posudzovali dôkladne a kriticky.

Záver celej štúdie je pomerne podrobný a prináša množstvo podnetných postrehov a implikácií. Medzi najzaujímavejšie patrí téza o politike, kultúre a náboženstve ako stavebných pilieroch civilizácie, myšlienky o „svätej svetskosti v sekularizovanom svete“ (s. 82) ako orientácii života kresťana, alebo

naznačenie perspektívy pre ekumenický dialóg.

Valčova štúdia ponúka dostatok podnetov, resp. vyvoláva otázky pre ďalšiu diskusiu. Na tomto mieste si uvedme aspoň tri z nich. Po prvé, Valčo sa očividne zhoduje s Hurbanom v presvedčení, že „keď človek stratí svoje teologické vyznanie a ostane len pri akomsi zriedenom kresťanstve, ľahko sa mu môže stať, že stratí aj samotné kresťanstvo“ (s. 48). Toto tvrdenie implikuje, že viera je závislá na teologickom vyznaní, ba dokonca (ako vyplýva z kontextu Valčovej argumentácie) na konfesionalnej identite. Autor tejto recenzie je však presvedčený, že presný opak je pravdou – primárna je viera ako stotožnenie sa s Božím príbehom vo svete a so svetom (kresťania tento príbeh nachádzajú v najkoncentrovanejšej podobe v príbehu Ježiša Krista) a teologické vyznanie je až sekundárnou reflexiou tejto viery.

Po druhé, už sme naznačili, že Valčo sa usiluje o formuláciu konceptu „svätej svetskosti v sekularizovanom svete“. Pritom sa silne opiera o sekularizačnú tézu, ktorú ilustruje na príklade teológie D. Bonhoeffera. Ako je však známe, súčasná debata o sekularizácii sa posunula ďalej a dnes už i predtým skeptickí bádatelia uznávajú, že náboženstvo „sa vracia späť“ do spoločenského, politického a kultúrneho života. Michal Valčo túto skutočnosť okrajovo naznačuje na záver odseku venovanému tejto tematike (s. 86). Z toho dôvodu zostáva otázkou, prečo sa jej vo svojej rozprave nevenoval detailnejšie a nezohľadnil ju v svojich záveroch.

A napokon, po tretie, autor vo svojom návrhu perspektívy pre ekumenický dialóg opakovane zdôrazňuje, že „cirkev Kristova musí vedieť nazvať veci pra-

vými menami“ a neskrývať „intelektuálnu plytkosť“ a „teologický alibizmus“ za pojmy ako znášalivosť a tolerancia (s. 89). Aj v tomto prípade by sa žiadalo, aby autor svoje myšlienky podrobnejšie rozpracoval a snád i uviedol nejaké konkrétne príklady.

Recenzovaná publikácia predstavuje nesporný prínos nielen v tom ohľade, že nanovo necháva „prehovoriť“ svedkov SNZ, ale v podobe štúdie Michala Valča taktiež ponúka i originálny pohľad na udalosti, ktoré zásadnou mierou formovali (a formujú) identitu Slovákov ako národa. Valčo tak predstavuje jeden zo spôsobov, akým sa dnešní teológovia môžu zapojiť do širšieho humanitného a sociálnevedného diskurzu.

Pavol Bargár

TEOLOGICKÁ ANTROPOLOGIE GERHARDA SAUTERA

Gerhard Sauter, Das verborgene Leben. Eine theologische Anthropologie, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2011, 384 stran.

Obsáhlá monografie známeho bonnského systematického teologa je v jistém smyslu shrnutím jeho životného diela. Vyrovnáva sa s teologickou diskusí v patristice, reformaci a v druhej polovine 20. storočia, ale jde svou vlastní cestou, ovlivněnou především souvislým studiem Martina Luthera. Ze slavných bonnských systematických minulého století jej proto zajímá nejvíc další velký interpret Luthera Hans J. Iwand. Rejstřík biblických míst napoví, že se také opírá o exegezi klíčových textů Písma.

Poslání člověka hledí autor porozumět jako stvoření, které je ve své časovosti povoláno k vědomé odpověd-